ISSN 3030-3710 (P)
ISSN 3030-3095 (E)

BUXORO PSIXOLOGIYA VA XORIJIY TILLAR INSTITUTI ILMIY AXBOROTNOMASI

ilmiy-amaliy jurnal

SCIENTIFIC REPORTS OF BUKHARA INSTITUTE OF PSYCHOLOGY AND FOREIGN LANGUAGES

scientific and practical journal

НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК БУХАРСКОГО ИНСТИТУТА ПСИХОЛОГИИ И ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

научно-практический журнал

№ 4(8) 2024

Muassis: Buxoro psixologiya va xorijiy tillar instituti
Tahririyat manzili: Buxoro viloyati, Kogon tumani, B.Naqshband MFY, 20-uy
http://buxpxti.uz/, buxpxti@gmail.com

Tel: +998918312511 Sobirova D.A.
+998905124244 Ostanov Sh.Sh.
https://t.me/OstanovSH

Aslanova Nozima Xakimovna
Buxoro viloyati PYaMO'MM dotsenti
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

ZAMONAVIY PEDAGOGNING KOLLABORATIV MAHORATI: BOLA RIVOJLANISHIGA IJOBIY TA'SIR

Annotatsiya. *Pedagog mamlakat bolalarining ta'limi va tarbiyalashning sifati va samaradorligi uchun xalq va jamiyat oldidagi o'z mas'uliyatini anglagan holda ta'lim-tarbiya vazifalarini hal etishda innovatsion yo'l orqali yondashishi, o'z mahoratini uzluksiz ravishda takomillashtirib borishi va atrofidagi hamkasblarining kasbiy o'sishiga ko'maklashishi lozim. Bu sifatlar uning kollaborativ ko'nikmalarida namoyon bo'ladi. Maqolada maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisining kollaborativ ko'nikmalari haqida ma'lumotlar kiritilgan.*

Kalit so'zlar: *kollaboratsiya, hamkorlik, ta'lim, bola, o'yin, jamoa, faoliyat, oila.*

COLLABORATIVE SKILLS OF THE MODERN EDUCATOR: A POSITIVE EFFECT ON CHILD DEVELOPMENT

Abstract. *A pedagogue should be aware of his responsibility to the nation and society for the quality and effectiveness of the education and upbringing of the country's children, and should approach the solution of educational tasks in an innovative way, continuously improve his skills and help his colleagues around him. These qualities are reflected in his collaborative skills. The article includes information about the collaborative skills of preschool teacher.*

Key words: *collaboration, cooperation, education, child, game, team, activity, family.*

НАВЫКИ СОТРУДНИЧЕСТВА СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГА: ПОЛОЖИТЕЛЬНОЕ ВЛИЯНИЕ НА РАЗВИТИЕ РЕБЕНКА

Аннотация. *Педагог должен осознавать свою ответственность перед нацией и обществом за качество и эффективность образования и воспитания детей страны, подходить к решению образовательных задач новаторски, постоянно совершенствовать свою квалификацию и помогать своим коллегам во всем. Эти качества отражаются в его навыках сотрудничества. В статье представлена информация о навыках сотрудничества педагога дошкольного образования.*

Ключевые слова: *сотрудничество, кооперация, обучение, ребенок, игра, коллектив, деятельность, семья.*

Kirish. Bugungi tezkor davrda maktabgacha ta'lim tashkiloti yoshdagi bolalarning mustaqil fikrlash, fikrini erkin ifodalashga o'rgatuvchi muhit yaratish muhim vazifa hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotining asosiy maqsadi bola shaxsini sog`lom va yetuk qilib maktab ta'limiga tayyorlashdan iborat. Chunki sifatli ta'lim-tarbiya jarayoni qancha erta boshlansa, uning samarasi shuncha ertaroq namoyon bo'ladi. Shuningdek, erta olingan ta'lim insonning butun hayot tarziga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bugungi kunda ko'pgina rivojlangan mamlakatlarda o'quvchilarning o'quv, amaliy va ijodiy faolliklarini oshiruvchi hamda ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini kafolatlovchi pedagogik texnologiyalar va innovative usullarni qo'llash yuzasidan ko'pgina izlanishlar olib borilmoqda.

Mamlakatimizda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim talablaridan biri maktabgacha ta'lim tashkilotiga bolalar qamrovini kengaytirish, maktabgacha ta'lim tashkilotlarini obodonlashtirish, guruh xonasidagi har bir jihozlar bolani rivojlantirish uchun yo'naltirilishiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bunda pedagog va ota-onalar zimmasiga o'sib kelayotgan yosh avlodni xalqning faxrlanishga arzigulik insonlari qilib tarbiyalashdek muhim, sharafli va mas'uliyatli vazifalar turadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya.

Kollaborativ ta'lim g'oyasi turli mamlakatlardagi, jumladan, Amerikadagi J. Xopkins universiteti professori – R. Slavin (1990), Minnesot universiteti professori – R.Jonson, D. Jonson (1987), Kaliforniya universiteti professori – Sh.Sharon (1988), tomonidan ishlab ishlab chiqilgan. Amerika olimlari tomonidan ishlab chiqilgan hamkorlikda o'qitish, asosan o'quvchilarda DTS va fan dasturida qayd etilgan bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish, Isroil va Evropa olimlari tomonidan tavsiya etilgan hamkorlikda o'qitish, yuqorida qayd etilganidek, ko'proq o'quvchilar tomonidan o'quv materialini qayta ishlash va loyihalash faoliyatini rivojlantirish, o'quv bahsi va munozaralar o'tkazishni nazarda tutadi.

Natijalar.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagogining kollaborativ ko'nikmalari bolalar hayoti va faoliyatini tashkil etishda quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

1. Har bir yosh guruhlarda bolalarning faoliyat markazlaridagi hamda kun davomidagi birgalikdagi hayotining tashkil etilishi. Bunda pedagog guruhlardagi barcha bolalarni har tomonlama rivojlantirish, ularni qurish yasash va matematika, fan va tabiat, til va nutq, san'at va syujetli rolli o'yinlar markazlaridagi hamkorligini ta'minlay olishi ko'zda tutiladi.

2. Bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim va tarbiya jarayonini fasilitatsiya qilish, ya'ni do'stona muhit yararish orqali birgalikda ta'lim-tarbiya olinishini qulaylashtirish.

3. Turli yosh guruhi bolalarini har tomonlama faoliyat ko'rsatishi va samarali muloqoti uchun zarur jihozlangan muhitni yaratish. Bunda pedagog guruh xonalari, markazlarini standart asosida; pedagogik, gigiyenik va badiiy-estetik talablarining yagona birligi bo'yicha jihozlash va tayyorlash ishlarini rahbariyat, ota-onalar va mutaxassislar bilan hamkorlikda amalga oshiradi.

4. Turli faoliyat ko'rinishlari (o'yin, mehnat, ta'lim)ni birgalikda joriy etish. O'yinli ta'lim, markazlardagi faoliyat, o'z-o'ziga xizmat, navbatchilik, guruh xonasida va tabiatdagi mehnat faoliyatlarning kun tartibidagi o'rni, bolalarning rivojlanish darajasiga ko'ra bu faoliyat turlarini birgalikda olib borish.

5. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining turli yosh guruhlarida bolalar hayotini, ular salomatligini muhofaza etish asosida tashkil etish. Bunda kichik (3-4 yosh), o'rta (4-5 yosh), katta (5-6 yosh), tayyorlov (6-7 yosh) guruh bolalari uchun xonalar, mebellar, jihozlar tanlanishi, qo'llanma va materiallar joylashtirilishi, sifatli oziq-ovqat, sifatli ichimlik tizimi, ularni chiniqtirish va harakat faolligi dinamikasi kabi ishlar amalga oshiriladi.

6. Bolalarning ijtimoiy moslashuv jarayonini pedagogik va psixologik talablar asosida yo'lga qo'yish. Bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotiga borishi ular uchun ma'lum muammolar va yosh davriga oid krizislar asosida turli adaptiv qiyinchiliklarni yanada og'irlashtiradi. Bunda bolalar hatti harakatlarida injiqlik, sabrsizlik, tajanglik, odamovilik, yig'loqilik, kamgaplik kabi xususiyatlar kuzatiladi. Doimiy hayajon tufayli stress holatiga tushishning asosiy sababi atrofida yaqin kishilarning bo'lmasligi, hayot tarzining notanish muhit bilan almashishi sabablidir. Boladagi psixologik va fiziologik xususiyatlar bolaning yangi sharoitga ko'nikishini yanada qiyinlashtiradi. Chunki bola bog`chaga kelishi bilan uning ijtimoiy ahvoli ham o'zgaradi: bog'chada u o'zining oila a'zolari bilan muloqotda, ularning diqqat markazida bo'lmaydi.

Endi u o'z tengdoshlarining teng huquqli jamoa a'zosiga, boshqa bolalarning tengdoshiga aylanadi. Bunda bola psixologik jihatdan o'zini qayta qurishga o'z xulqini o'zgartirishga, notanish katta kishilar va tengdoshlari bilan aloqaga kirishga majbur bo'ladi.

Tarbiyachi mashg'ulotning tashkiliy qismidan boshlab bolalar bilan frontal hamda kichik guruh tarzida hamkorlik qiladi. Bunda u mashg`ulotlarni uyushtirishda, shakli va mazmunini tanlashda bolalarning rivojlanganlik darajasiga e'tibor qaratishi lozim bo'ladi.

Muhokama.

Pedagog mamlakat bolalarining ta'limi va tarbiyalashning sifati va samaradorligi uchun xalq va jamiyat oldidagi o'z mas'uliyatini anglagan holda ta'lim-tarbiya vazifalarini hal etishda innovatsion yo'l orqali yondashishi, o'z mahoratini uzluksiz ravishda takomillashtirib borishi va atrofidagi hamkasblarining kasbiy o'sishiga ko'maklashishi lozim. Bu sifatlar uning kollaborativ ko'nikmalarida namoyon bo'ladi. Chunki bolalar hayotini samarali tashkil etishi orqali turli yosh guruhlarida bolalarning yakka, kichik guruhlar va umumiy guruhlar shaklidagi ta'limiy va tarbiyaviy jihatdan rivojlanishini maqsadga muvofiq tashkil etish, bu ishlarni uyg'unlikda olib borish, shuningdek, har bir bolani jismoniy; ijtimoiy-hissiy; nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalarini hamda ularni ijodiy rivojlantirish uchun zarur sharoit yaratish pedagogning eng asosiy burchi va vazifasi hisoblanadi.

O'yin ham maktabgacha yoshidagi bolaning asosiy faoliyati hisoblanib, bolalar hayotini mazmun tashkil etishda muhim o'rin egallaydi. Bolalar o'yin g`oyasini tushunishi uchun tarbiyachi tomonidan ko'rsatma beriladi. Tarbiyachining kollaborativ mahorati o'yin syujetini tanlash va rollarini taqsimlash, uni tashkil etishda namoyon bo'ladi. Ammo ixtiyoriy o'yinlar bolalarning kollaborativ sifatlarini rivojlantirishni to'liq ta'minlamaydi. Bolalar o'yinlariga tarbiyachining aralashuvi, uning o'yin jarayoniga mohirlik bilan rahbarlik qilishi bolalar bilan olib boradigan kollaborativ faoliyatni ta'minlaydi.

Bunda pedagog o'z guruhidagi bolalarning o'zaro munosabatlarini hisobga olib, muloqotga oson kirishadigan faol bolalarni ham, uyatchan bolalarni ham jamoada qamrab oladi. Masalan, uyatchan va tortinchoq bolalarni atrofidagi tengdoshlariga ko'proq murojaat qilishga undab, savol berish, ko'rsatib berish, o'z kuzatishlarini gapirib berish singari vazifalarni topshiradi.

Xulosa.

Muloqot jarayonini kuzatish asosida tarbiyachi bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini ham hisobga oladi. Samarali muloqot madaniyatini tarbiyalashning muhim vositasi bolalar faoliyatining jamoa shakllarining to'g'ri tashkil etilishidir. Turli bayram tadbirlari, ertaklarni sahnalashtirish, sayr va ekskursiyalar, tomoshalar, hatto yozgi sog'lomlashtirish davrida ham bolalardagi diskommunikatsiya (muloqotdagi muammolar) belgilari bartaraf etiladi.

Kollaborativ ta'limiy faoliyat asosida tashkil etiladigan bolalarning kundalik hayoti pedagoglar, tarbiyachi yordamchilari, ota-onalar, bolalar, hamda ular o'rtasidagi munosabatlarda ijobiy xususiyatlar: sabrlilik, mehribonlik, o'zaro kelishish, hamjihatlik ruhiyatini olib kiradi. Bolalar o'rtasida uchrab turadigan kelishmovchiliklar oldi olinadi va odilona hal etiladi. Maktabgacha ta'lim tizimining zamonaviy shakli an'anaviy ta'lim tizimidan afzalroq hisoblanadi. Zamonaviy maktabgacha ta'lim jarayonini mazmunli tashkil etish uchun har bir pedagog kollaborativ ko'nikmalari va mavjud pedagogik mahoratidan maksimal foydalanishi bugungi kun ta'limi oldidagi maqsadlarga erishish uchun yanada yaqindan yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azizxo'jayev N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat O'quv qo''llanma – T.: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti. 2006.
2. Инновации: теория, механизм, государственное регулирование: Учебн. пособие /Под ред. Ю.В. Яковца. – М.: РАГС, 2000.
3. Канторович Л. Ситемний анализ и некоторые проблемы научно-технического прогресса. М.: Наука, 1986.
4. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S. A. Pedagogik texnologiya asoslari: Qo'llanma.–T.:O'qituvchi, 2004.
5. S.T. Turg'unov, L.A. Maqsudova, H.M. Tojiboyeva, G.M. Nazirova, M.A. Umaraliyeva "Padagogik jarayonlarni tashkil etish va boshqarish, sifat va samaradorligini oshirish texnologiyalari" «O'zbekiston Respublikasi O'zPFITI » nashriyoti, T.:2014
6. J.G'. Yo'ldoshev, M.K. Shirinov, F.I. Ochilov "Pedagogik diagnostika" o'quv metodik qo'llanma T.:2014
7. O'tkir Tolipov, Dilnoz Ro'ziyeva "Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat" «Toshkent innovatsiya-ziyo» T.: 2019
8. www.wikipedia.uz

242	**Qo‘chqarova Shakarjon Azimboy qizi** Boshlang‘ich ta‘limda matnni o‘qish, tushunish, nutqiy bayon qilish kompetensiyalarining matn ustida ishlashga tatbiqi
252	**Xalilova Ruxsora Raupovna** Notiqlik ta`limoti tizimida “nutqning individual uslubi” tushunchasi
255	**Юлдашева Фарогат Туракуловна** Сходства и различия русского языка и других языков мира
259	**Шакарова Феруза Долиевна, Ядгарова Гузал Исанбаевна** Принципы отбора терминологической лексики и способы ее организации в учебных целях
262	**Хайдаров Мироншох Рустамович** Роль и место фразеологизмов в понимании национального менталитета русского и узбекского народов